

Odlingsvärda vildarter inom släktet *Clematis*

HULDA GÖTMARK

Clematis har länge varit älskade trädgårdsväxter och är även idag mycket populära. Kombinationen av ett vackert växtsätt och en överdådig, ofta långvarig blomning gör att de lämpar sig mycket bra som prydnadsväxter. *Clematis*-släktet omfattar cirka 300 arter och tillhör familjen Ranunculaceae. Arterna förekommer i alla världsdelar, men återfinns mestadels i tempererade områden. På trädgårdsmarknaden finns idag tusentals sorter och kulturhybrider, men vildarter är ovanligare som prydnadsväxter. Dessa utgör en spännande nisch. Studier har visat att vilda arter har större motståndskraft mot vissa sjukdomar än sorter och kulturhybrider inom *Clematis*-släktet. Exempelvis drabbas arterna nästan aldrig av vissnesjukdomen *Fusarium*, som annars är en vanlig sjukdom hos sorterna. Nedan följer exempel på intressanta, i kultur relativt ovanliga *Clematis*-arter som genom sitt prydnadsvärde förtjänar större uppmärksamhet.

Clematis tenuiloba

C. tenuiloba växer vilt i västra Nordamerika och har ett särpräglat utseende inom släktet (**Figur 1**). Arten är en tuvbildande miniatyrhalvbuske; med sina blomskäp och små, små blad blir den inte högre än 5-15 cm. Sett till plantans storlek framstår blommorna som relativt stora; de fyra kronbladen är 1,5-5 cm långa och färgen är violett till purpurröd. I sitt ursprungsområde blommar *C. tenuiloba* i maj-juni. Den naturliga ståndorten är vanligen kalkrik, väl-dränerad och på hög höjd. *C. tenuiloba* passar utmärkt att odla i en liten klippträdgård, ett stenparti eller ett tråg. Arten sprider sig med sina underjordiska utlöpare, vilka kan bli upp till 1 m långa.

Figur 1. *Clematis tenuiloba* utgör en av släktets få miniatyrhalvbuskar. Fotograf: Henrik Zetterlund.

Clematis albicoma*, *C. ochroleuca* och *C. coactilis

Dessa tre arter är mycket lika varandra utseendemässigt och beskrivs här tillsammans (**Figur 2**). Arterna härrör från östra Nordamerika och är upprättväxande perenner med en höjd på 20-60 cm. De har halvt förvedade stjälkar som tappar sina blad på vintern, men får nya skott på våren. Bladen är hela, nästintill läderartade med en vitluden undersida. Hela plantan, från grenar och skott till knoppar och kronblad, är täckt med vitt, sammetsludet hår. Blommorna är 1-3,5 cm, smalt urnformiga, nickande och sitter ensamma i grentopparna. Färgen varierar något, men blommorna är vanligtvis benvita till blekt gula, ibland med en skiftning av lila vid basen av kronbladen. Blomningen infaller juni-augusti i Sverige. Exakt hårdighet är

osäker; en väl-dränerad plats i stenparti är att rekommendera. Naturlig ståndort är för *C. albicoma* och *C. coactilis* torra, öppna, ofruktsbara och leriga marker i nästan uteslutande kalkrika områden. *C. ochroleuca* har en något annan ståndort i torra till fuktiga skogar och längsvägar.

Clematis occidentalis

Arten *C. occidentalis* har 3 olika varieteter: var. *occidentalis*, var. *dissecta* och var. *grosseserrata* (**Figur 3**). De växer alla i Nordamerika, men har olika utbredningsområden. *C. occidentalis* var. *grosseserrata* har den nordligaste utbredningen och växer dessutom högst över havet, varför denna form torde vara hårdigast. *C. occidentalis* var. *grosseserrata* har därutöver den trevliga egenskapen att blomma både från äldre ved och årsskott,

Figur 2. *Clematis coactilis* med sina vit-ludna blommor och blad. Fotograf: Bernt Nilsson / Gun-Britt Nilsson.

Figur 3. Hos *Clematis occidentalis* var. *grosseserrata* kan blomningen upprepas under växtsäsongen. Fotograf: Henrik Zetterlund.

Figur 4. *Clematis addisonii* har läderartade blommor, omtyckta av humlor. Fotograf: Bernt Nilsson / Gun-Britt Nilsson.

vilket betyder att blomningen kan beskådas både i juni-juli och i augusti-september. Arten är en klättrande eller krypande lian med rankor på upp till 3,5 m längd. Blommorna har 4 kronblad som är rödaktigt violetta till rosalila och blomformen är nickande med mer eller mindre öppen klockblomma, 4-5 cm i diameter. Arten är dokumenterat hårdig till zon II, men odlingsförsök i kallare zoner vore intressant (Jan Lindmark, personligt meddelande). Naturlig ståndort är skogar i bergstrakter, gläntor, områden som blivit utsatta för nå

Clematis addisonii och C. versicolor

C. addisonii och *C. versicolor* är två intressanta arter som är lika till utseendet, varför dessa beskrivs tillsammans här (**Figur 4**). *C. addisonii* är endemisk i ett begränsat område i östra USA, medan

C. versicolor återfinns i mellersta USA. Ståndort för de två arterna är kalkhaltig mark i skogsområden och gläntor, ofta i stenig eller sandig ganska torr jord. Båda arterna är gracila lianer, men något mer svagväxande än andra *Clematis*-lianer, lämpliga för mindre trädgårdar. Rankor hos *C. addisonii* blir mellan 0,3 och 1 m långa, medan rankor hos *C. versicolor* kan bli upp till 2 m. Lövverket är något blådagligt med ljust blågrön till silvergrå bladundersida. Blommorna är 1,5 - 3 cm, urnlika och nickande. Färgen går i rosa nyanser, ofta mörkare violett vid basen och ljusare mot blomspetsen. Blommorna är läderartade med uppåtböjda, köttiga kronblad. Blomningen infaller i Sverige mellan juli-september. Arterna är dokumenterat hårdiga åtminstone till zon II (Jan Linmark, personligt meddelande) och trivs vid placering mot en varm och solig vägg.

Källor

Johnsson, M. (1997) *Släktet Clematis*. Södertälje, Magnus Johnssons Plantskola AB.

Stastny, W. (1994) *Clematis tenuiloba "eller ett knäfall inför en liten skönhet"*. Clematis VI, Vol. 1.

Svenska Clematis Sällskapet (2003) *Klematissjukdomar och skadedjur*. Faktabladssamling.

Faktabladet är utarbetat inom LTJ-fakultetens område Hortikultur, enheten för Produktionsfysiologi
<http://www.slu.se/sv/fakulteter/tlj/om-fakulteten/institutioner-/hortikultur/>

Projektet har utförts som en del av Projektkurs Trädgård som är ett samarbete mellan SLU, LRF-GRO och Partnerskap Alnarp

Projektansvarig Siri Caspersen, Siri.Caspersen@slu.se, Område Hortikultur

<http://epsilon.slu.se>